

KSIĘGOZBIÓR PARAFIALNY Z KRASNEGO W ŚWIETLE XVIII - WIECZNYCH INWENTARZY

Jednym z dotąd słabo znanych w literaturze jest księgozbiór z Krasnego, miejscowości położonej niedaleko Przasnysza na Mazowszu. Krasne wymieniane było w źródłach już w 1372 r. Wkrótce potem ufundowano pierwszy kościół i powstała parafia. Niemal od początku z miejscowością tą wiązany jest ród Krasińskich herbu Ślepowron. Pierwszy, drewniany kościół miał być pobudowany przez Sławomira „de Crasne” w 1380 r. Kolejną murowaną świątynia wzniesiona została w latach 1570-1575 staraniem podkanclerzego wielkiego koronnego, prepozyta płockiego, biskupa krakowskiego Franciszka Krasińskiego (1525-1577)¹ oraz jego braci: Andrzeja (zm. 1588), sędziego ciechanowskiego i Wojciecha kasztelana sierpeckiego. Kościół był następnie przebudowany w wieku XVII przez następców fundatorów, którzy także postarali się o specjalny fundusz na utrzymanie proboszcza, 4 wikariuszy, 7 muzyków, organisty i zakrystiana². Ważnym momentem było sprowadzenie do Krasnego kanoników regularnych z Czerwińska. Starania zapoczątkowane były przez referendarza koronnego, starostę sztumskiego, przasnyskiego Jana Dobrogosta Krasińskiego (zm. 1717)³. Zgodę biskupa udało się uzyskać dopiero w 1681 r.⁴ Ustanowienie prepozytury nastąpiło w trzy lata później. W 1701 papież Klemens XI potwierdził przynależność kościoła w Krasnem do kanoników. Mimo sekularyzacji klasztoru czerwińskiego w 1819 r. kanonicy pozostali w parafii aż do śmierci ostatniego z czerwińskich kanoników tj. do 1879 r.⁵ Opieka rodu Krasińskich nad obiektami sakralnymi w Krasnem trwała praktycznie do wybuchu II wojny światowej.

W bibliotece parafialnej w Krasnem przechowywano książki przy-

¹ PSB, t. 15, s. 171-173.

² F. Łydyński, *Dzieje kościoła w Krasnem*, „Mazowsze”, R. 7, 1996, nr 1, s. 25.

³ PSB, t. 15, s. 180-182.

⁴ Tamże.

⁵ Zob. *Dzieje klasztoru w Czerwińsku*, Lublin 1997, s. 31-48.

najmniej od początków XVII w. W aktach wizytacyjnych przechowywanych w Archiwum Wyższego Seminarium Diecezjalnego w Płocku zachowało się kilka spisów zawartości biblioteki. Najwcześniejszy spis pochodzi z 1726 r.⁶ Jest to być może najdawniejszy wykaz zawartości biblioteki. Wymienia 71 pozycji. Kolejny wykaz tj. *Inventarium librorum existentium ad culeriam krasnensem* pochodzi z 1756 r.⁷ Wymienionych jest w nim 129 pozycji. Jeszcze jeden spis pojawia się w XVIII wieku. Akta kościoła w Krasnem z 1841 r. zawierają informacje o miejscu przechowywania księgozbioru: „Kościół wewnątrz wsparty sześć[ma] filarami, za wielkim ołtarzem jest Zakrystia nad którą Skarbiec mieszczący w sobie srebra kościelne, aparaty i bibliotekę”⁸. Wizytacja potwierdzona w tymże roku przez delegowanego do kapituły kolegiaty pułtuskiej ks. Wincentego Fabiana Orzeszkowskiego podaje, że „Kościół krasieński posiada od dawnych czasów znaczną bibliotekę, której spis przy końcu niniejszej wizyty jest załączony”⁹. Spis ten wymienia 7 „ksiąg obrzędowych” i 167 „dzieł naukowych”, a ponadto zawiera informacje iż: „prócz sto sześćdziesięciu siedmiu książek wyżej wymienionych, znajduje się jeszcze dwadzieścia w różnych językach i różnej wielkości, w oprawie podartej bez początku i końca, nadto kilka, których większej połowy brakuje od początku i końca, sam tylko środek ich pozostał: takowe złożone zostały osobno nie numerowane, w szufladzie szaf bibliotecznych”¹⁰. W tym samym dokumencie znajdujemy notę o tym, że „X. Proboszcz ma także własną biblioteczną

⁶ Archiwum WSD w Płocku, Krasne, Akta wizytacyjne do 1726 r., *Connotatio Xig Roznych do Krasieńskiego Probostwa należących spisany przez wyrazonych komisarzów Dnia Piętnastego lutego Roku 1726 przy podawaniu X. Tlonczewskiemu CRL Proboszcz. Krasieńskiemu* k. 137r-137v.

⁷ Archiwum WSD w Płocku, Akta Kościoła Prepozytalnego Krasieńskiego. Akta wizyty i inne dowody funduszków kościelnych do r. 1841. T.2, *Inventarium Librorum existentium od culeriam Krasnem* 1756, k. 43-44.

⁸ Archiwum WSD w Płocku, Akta kościoła Prepozytalnego Krasieńskiego, Akta wizyty i inne dowody funduszków kościelnych do r. 1841. T.2, k.1

⁹ Zob. Tamże, k.7

¹⁰ Archiwum WSD w Płocku, Akta wizytacyjne Krasnego 1841-1862, *Spis Biblioteki własnością Kościoła Krasieńskiego będącej* [z 1841r.], k. 15-18 [Spis wymienia 7 ksiąg obrzędowych i 167 dzieł naukowych, a także wspomina o dwudziestu innych uszkodzonych].

kę, odpowiednią swojemu stanowi i tę stara się pomnażać nowo wychodzącymi dziełami¹¹.

Ostatnia obszerniejsza wzmianka o bibliotece w Krasnem pochodzi z 1892 r. z czasu wizytacji parafii przez bp. Nowodworskiego. Było to już po wygaśnięciu prepozytury kanonickiej. W aktach wizytacji zapisano wówczas: „Biblioteka będąca własnością kościoła ma według numeru bieżącego tradycji książek 160, tomów 190, manuskryptów 18, z dzieł ważniejszych są: Commentaria de Trinitate Didaci Rumlequdini 1625, Commentaria in Concordantionum ad historiam in Evangelista, Opera Tertuliani Basilea 1550, Opus audiavimus D[omi]ni Irenai addiximus, Basilicae 1560, Dionisii Areopagitae Opera Coloniae 1556, Biblia sacra Basiliae 1561, Biblia sacra Antverpiana 1587. Z manuskryptów: Analecta scientiarum Mathematicae in Colegio Carncovie J.Calixii 1693, Tractaus logicas, Summale theologiae speculativae auth. Laur. Ossuchowski 1719, Philosophiae tractatus et logice¹². Wymienione druki i rękopisy zachowały się do dziś (poza dziełem Ireneusza).

W czasie drugiej wojny światowej skarbiec został obrabowany przez Niemców z argentariów, a dalszego uszczerbku zbiory doznały w 1945 r. za sprawą Rosjan, którzy pokradli cenne szaty liturgiczne, a książki i dokumenty niszczyli i rozrzucali¹³.

Niewiele wiadomo o opiece i udostępnianiu zbiorów. Podług erekcji z 1668 r. w parafii powinien być proboszcz i 4 wikariuszów, z których jeden miał mieć „zarząd nad zakrystią i dozór nad srebrami, aparatami, książkami i innymi sprzętami¹⁴. Wiadomo, że później liczba wikariuszy uległa zmniejszeniu. Edward Chwalewik pisał w swojej monografii, że „Kościół parafialny z XVI w. posiada w skarbcu bogate zabytki starożytnych przyborów kościelnych, oraz resztki cennej biblioteki pochodzącej z darów ks. arcybiskupa [archidiakona krakowskiego] Stanisława Krasieńskiego, (zm. 1598) i ks. Kanonika Jana Krasieńskiego (zm. 1612)¹⁵. Wg da-

¹¹ Tamże.

¹² Archiwum WSD w Płocku, *Liber Visitationum Ecclesiae Praepositorialis Krasnensis 1742-1972*.

¹³ A.K.F. Wołosz, *Zaginione złotnictwo ze skarbca kościoła w Krasnem*, „Mazowsze”, R.7, 1996, nr 1, s. 45.

¹⁴ Archiwum WSD w Płocku, Akta kościoła Prepozytalnego Krasieńskiego, t. 2. Akta wizyty i inne dowody funduszów Kościelnych do r. 1841, k.5

¹⁵ E. Chwalewik, *Zbiory polskie*, t. 1, Warszawa 1926, s. 261.

nych Chwalewika zbiór liczył wówczas 168 dz. i 72 rękopisy. Prawdopodobnie zaliczono do biblioteki także rękopisy archiwalne.

Księgozbiór prawdopodobnie od początku swojego istnienia, przechowywany był w zamkniętym pomieszczeniu „skarbcu”. Skarbiec mieścił się w latach 40. XVIII w. „na wieży”¹⁶. Później przeniesiono go do dobudowanego pomieszczenia koło prezbiterium nad zakrystią. W nim znajdowały się szafy od końca XIX w. z sosny fornirowanej orzechem. Górne części szaf wyściełane były jedwabiem. Wyposażono je w konsolki, w których przechowywano zabytki. Natomiast w dolnych partiach przechowywane były książki¹⁷. Same książki z czasem przestały być w parafii użytkowane i traktowane były jako księgozbiór zabytkowy. Obawa przed ich zniszczeniem przesądziła w końcu o przeniesieniu ich w miejsce gdzie mogły być zapewnione zarówno właściwe warunki przechowywania, bezpieczeństwo, jak i profesjonalna opieka biblioteczna. W początku lat 80. ubiegłego wieku proboszcz parafii w Krasnem ks. Witold Sujkowski (zm. 1984)¹⁸ zdecydował o przewiezieniu książek do Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku¹⁹. W bibliotece seminaryjnej księgi zyskały fachową opiekę. Wkrótce po przewiezieniu zbiór poddano analizie. Wyłączone zostały rękopisy, inkunabuły i stare druki. Rękopisy archiwalne trafiły do Archiwum Diecezjalnego, a rękopisy biblioteczne i stare druki umieszczono w wydzielonej części zbiorów specjalnych Biblioteki.

Następnie dokonano wstępnego opracowania cenniejszej części zbiorów. Pod okiem ks. prof. Tadeusza Żebrowskiego sporządzono wstępny krótkowy katalog uwzględniający rękopisy i stare druki. Opisy zawierały jedynie niezbędne do identyfikacji elementy. Szczególną uwagę zwrócono na polonika. Ich opisy często zawierają odsyłacze do Estreichera. Niestety, księgi spoczywające do niedawna na osobnych regałach, w trakcie prac porządkowych, przygotowujących do opracowania zasobu starych druków, zostały włączone do reszty starych druków i ustawione w ukła-

¹⁶ Cyt. za: A.K.F. Wołosz, *dz. cyt.*, s. 47.

¹⁷ F. Łydyński, *dz. cyt.*, s. 26.

¹⁸ M.M. Grzybowski, *Śp. Ks. Kan. Witold Stanisław Sujkowski proboszcz parafii Krasne (1910-1984)*, „Miesięcznik Pastorski Płocki”, 1984, nr 4, s. 139-141

¹⁹ Wiadomości te zawdzięczam ówczesnemu dyrektorowi biblioteki seminaryjnej ks. prof. Michałowi Marianowi Grzybowskiemu

dzie chronologicznym wg wieków. Zburzyło to jedność proveniencyjną księgozbioru. Na identyfikację książek pozwolą być może, oprócz wspomnianego katalogu kartkowego, badania proveniencyjne. Ze względu na trwające prace porządkowe zbiór starych druków został przeze mnie przebadany fragmentarycznie. Księgi identyfikuje najczęściej ręczna adnotacja na stronie tytułowej: *Liber Ecclesiae Crasnensis*. Na tym etapie trudno ocenić czas powstania wpisów. Występują one na 9 przebadanych księgach. Są to zapisy świadczące o przynależności ksiąg do kościoła w Krasnem - *Ecclesia Krasnensis* [zob. dalej poz. 5 w spisie ksiąg zachowanych w Płocku], *Liber Ecclesiae Crasnensis* [poz. 1,3,9], *Bibliotheca Ecclesiae Crasnensis* [poz. 11]. Dwie książki mają jednocześnie zapisy mówiące o użytkowaniu ksiąg przez kanoników - *Bibliotheca Krasnensis ad usum Concionatorum applicatus* [poz. 8], *Ecclesia Praeposituralis Krasnensis ad usum RR Canoniorum Regularum Lateranus Concionatoris* [poz. 3]. Trzy dalsze dzieła noszą ślady świadczące o proveniencji kanonickiej *Bibliotheca Crasnensis Canoniorum Regularis Lateranensium ad usum Concionatorum applicatus* [poz. 7,8], *Ecclesia Krasnensis Canoniorum* [poz. 6] oraz *Ex libris ... CRL* [poz. 2 napis zatarty z dopisanym nazwiskiem Wolski - być może któryś z prepozytów]. Prawdopodobnie najpóźniejszy z analizowanych wpisów, z pierwszej połowy XIX w. zamieszczony w druku kolońskim z 1608 r. mówi o przekazaniu księgi na użytek kościoła w Krasnem przez prepozyta Józefa Bońkowskiego - *Applicavit Bibliothecae Ecclesiae Crasnensis] Josephus Bońkowski praepositus ejusdem Ecclesiae* [poz. 4]. Inny druk posiada proveniencję Marcina Przyborowskiego [Przeborowski?] i zakrystiana Jana Bąkowskiego (wpis z 26 września 1794 r.). Cztery księgi noszą ślady sygnatur nr 13,39,41,49 [poz. 4,8,7,5] co świadczyłoby o spisywaniu ksiąg.

Niestety o samej bibliotece wiadomo obecnie niewiele²⁰. Księgozbiór w Krasnem należał do kościoła parafialnego. Jego załączek stanowiły księgi ofiarowane przez Stanisława, Jana i Franciszka Krasieńskich, a być może także przez innych członków rodziny²¹. Kiedy w 1681 r. utworzono w Krasnem prepozyturę czerwińskiego klasztoru kanoników regular-

²⁰ Z archiwów diecezjalnych płockich XIX wieku. t.7. *Dekanat przasnyski*, zebrał, do druku przygotował M. M. Grzybowski, Płock 2000, s. 49-59

²¹ Jedna z ksiąg (Drexellius Hieronimus, *Opera omnia*, Antwerpiae 1660) ma nosić znaki kanclerza płockiego Władysława Krasieńskiego. Zob. Biblioteka WSD w Płocku, Katalog kartkowy Biblioteki kościoła parafialnego w Krasnem.

nych laterańskich, księgozbiór przeszedł na użytek członków zakonu. Kanonicy dysponowali książkami przez z górą dwieście lat do momentu likwidacji prepozytury. Sami prawdopodobnie osobnej biblioteki nie gromadzili. A książki, które darowywano lub też, które w inny sposób dostawały się do biblioteki były tylko *ad usum* kanoników. Być może po kasacie kanoników regularnych i likwidacji klasztoru w Czerwińsku część zbiorów z tamtejszej biblioteki trafiła do Krasnego. Świadczyłaby o tym obecność rękopisów dotyczących kanoników czerwińskich w zbiorach przekazanych do Płocka. Na tym etapie badań trudno jednak przesądzać. O samej prepozyturze w tej chwili nie wiadomo zbyt wiele.

Kilka z przebadanych przeze mnie ksiąg posiada znaki własnościowe Jana Andrzeja Krasińskiego (1550-1612), syna Andrzeja i Katarzyny Czernickiej. Jan Krasiński otrzymał staranne wykształcenie. Przyczyniła się do tego z pewnością hojność jego wuja Franciszka²². Biskup płocki znany ze swojej tolerancji wobec różnowierców troszczył się o właściwą edukację bratanków. Posiadał w swoim pałacu w Bodzentynie wartościową bibliotekę, a książki w niej umieszczone ozdabiał *superekslibris*²³. Testamentem legował „Księgi wssithkie moje in theologia dla uczenia kapłanów”²⁴ kościołowi w Krasnem Zamiłowanie do gromadzenia biblioteki zaszczylił także prawdopodobnie w Janie Krasińskim. Ten początkowo uczył się w kraju, a następnie wysłany został na naukę do kolegium jezuickiego w Wiedniu. Ważną rolę w jego życiu odegrały studia w Kolegium Rzymskim pod kierunkiem Hiszpana Franciszka Ribery. Nauczyciel ten niewątpliwie wywarł wpływ na młodego, energicznego człowieka, lecz z powodu konfliktów i problemów ze zdrowiem Krasiński opuścił kolegium. Zaopiekował się nim wtedy Stanisław Hozjusz. Po krótkim czasie Krasiński kontynuował studia, tym razem w Bolonii. Tam zetknął się z C. Sigoniuszem, którego nazywał „*najznakomitszym w Europie nauk wyzwolonych mistrzem*”²⁵. Jeszcze przed powrotem na stałe do Polski otrzymał kanonie w kapitułach gnieźnieńskiej i krakowskiej, a potem także następ-

²² PSB, t. 15, s. 171-173.

²³ K. Ajewski, *Zbiory artystyczne Biblioteki i Muzeum Ordynacji Krasińskich w Warszawie. Losy, ludzie, znaczenie*, Warszawa 2004, s. 19-20.

²⁴ Zob. A. K.F. Wołosz, *dz. cyt.*, s. 49.

²⁵ PSB, t.15, s. 177-179

ne. Jan Krasieński trudnił się także pisarstwem. W 1574 r. w Bolonii uka-
zało się jego najważniejsze dzieło *Polonia* – opisujące Polskę współczesną.
Kompedium to było bardzo popularne na Zachodzie Europy. Ówczes-
ni autorzy często zeń korzystali. Po powrocie do Polski w 1575 r., trafił na
dwór Stefana Batorego. Przyczynił się do tego stryj Franciszek Krasieński
– podkanclerzy koronny i biskup krakowski. Później Jan Krasieński osiadł
na kantorii w Krakowie i poświęcił się pracy pisarskiej. Zmarł w 1612 r.
Zgromadził znaczną i wysmakowaną kolekcję książek, które przekazał te-
stamentem kościołowi w Krasnem²⁶. Przymuszczałnie obdarowywał tak-
że inne biblioteki. W zbiorach krakowskich kanoników regularnych prze-
chowywane są księgi z jego proveniencjami (m.in. czterotomowa Biblia
wydana w Lionie w 1545 r.)²⁷. Według Chwalewika część książek z Kras-
nego, prawdopodobnie rękopisy, powędrowało w XIX w. do Biblioteki Or-
dynacji Krasieńskich²⁸. Dziś związek książek zachowanych w Płocku z oso-
bą Jana Krasieńskiego potwierdzają jego znaki własnościowe. Na razie zi-
dentyfikowane zostały one na trzech drukach bazylejskich *in folio*: 1. Ter-
tuliana *Opera* pochodzącym z oficyny Jana Frobenia z 1550 r. 2. pismach
Atanazego Wielkiego wydanych w 1556 r. także przez Frobenia oraz 3.
zbiorze konkordancji z edycji Jana Herwagina z 1561 r.

Wymienione księgi posiadają na przedniej okładzinie wytłoczony
złotem na skórze złożony superekslibris z herbem Krasieńskich – Śle-
powron i napisem „Gnesnen[is] Praeposit[us] Stobnicen[is] S[acrae]
R[egiae] M[aiestatis] Secreterius Joan[nis] Krassinski de Krasne Cantor
Crac[oviensis] Canonicus”²⁹ z tym, że trzeci superekslibris jest przebitką na
dopasowanej i doklejonej w zwierciadle oprawy skórze. 1 i 3 oprawa wyko-
nane zostały najprawdopodobniej w Krakowie. Na skórze widnieją tłocz-
ne ślepo radełkowe ornamenty z wizerunkami królowej Bony i Zygmunta
Augusta. Druga oprawa jest w bardzo złym stanie i wzory na niej są bardzo

²⁶ Tamże.

²⁷ K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku.*, Elk 1999, s. 228.

²⁸ W Bibliotece Narodowej i Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego nie twierdzono
książek i rękopisów z tą proveniencją.

²⁹ Superekslibris reprodukuje I. T. Baranowski, *Biblioteka Ordynacji Krasieńskich*, War-
szawa 1917; oraz jako winięty K. Ajewski, *Zbiory artystyczne Biblioteki i Muzeum
Ordynacji Krasieńskich w Warszawie. Losy, ludzie, znaczenie*, Warszawa 2004, s. 15

trudno rozpoznawalne. 2 i 3 druk noszą na stronie tytułowej ręczne podpisy świadczące o proveniencji kościoła w Krasnem *Liber Ecclesiae Crasnensis*. 1 księga nie posiada znaków wiążących ją z biblioteką w Krasnem.

Zachowane spisy z 1726 i 1756 r. pozwalają na częściowe (być może brak jest części spisu z 1726 r.), odtworzenie stanu zbiorów jak również jego narastania i ubytków w ciągu 20 lat. Sadząc tytułach dzieł w księgozbiornicy znajdowały się głównie druki XVI i być może początków XVII wieku. Wynikałoby z tego, że zbiór zapoczątkowany przez Krasieńskich, przez pierwsze stulecie powiększany był w niewielkim stopniu. Pierwszy spis z 1726 r. uwzględniał 66 pozycji w tym: 46 dzieł w formacie in folio i 8 in 4to, 8 in octavo, i 4 mniejszego formatu oraz jeszcze 5 pozycji dopisanych później. Znaczna część książek (blisko 50%) przetrwała do dziś w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku³⁰. Drugi spis uwzględniał 129 pozycji. Ubytek zbiorów z pierwszego spisu po 30. latach jest raczej niewielki. Wynosi ok. 20-24 %. Trudno jest bliżej określić stratę, gdyż inwentarz z 1726 r. zawiera czasem opisy bardzo niedokładne np. Spośród książek wymienionych w drugim spisie zachowało się ok. 75%³¹.

Charakterystyka treściowa

Treściowy podział zawartości biblioteki w Krasnem jest na ogół zgodny z klasyfikacją przyjmowaną w tego typu opracowaniach i uwzględnia najważniejsze działy ówczesnego piśmiennictwa. Tradycyjnie w pierwszej kolejności wymienione zostały dzieła o tematyce biblijnej. W dalszej części uwzględniona została literatura teologiczna, kaznodziejska, jak również literatura klasyczna, prawnicza, dzieła o tematyce historycznej. Dziedziny, które są słabo reprezentowane przez pojedyncze druki np. medycyna, przedstawione zostały w jednej grupie.

Biblia i jej komentarze

Omawiając zbiory biblioteki kościelnej zacząć należy od działu najobszerniej reprezentowanego tj. Biblii i jej komentarzy. Pierwotnie w Krasnem znajdował się egzemplarz *Testamentu P. Jezusa Xstusa na polski*. Była

³⁰ Sporządzony katalog kartkowy uwzględnia ponad 250 druków i ponad 20 rękopisów.

³¹ Tamże.

to więc jedna z edycji w rodzimym języku. Prawdopodobnie chodzi tu o Nowy Testament w przekładzie Jakuba Wujka w wydaniu Piotrkowczyka z 1593 r. lub z lat następnych. Kolejne edycje pochodziły: Wulgata z 1587 r. spod prasy znakomitej antwerpskiej oficyny Krzysztofa Plantina, bazylejska (wraz z konkordancją) z 1561 r. i zbiór konkordancji z 1642 r. Znalazło się tu także popularne *Tabulae compendiosae in Evangelia et Epistolas* (Louvain 1563) kaznodziei Jana Spangenberg (1484-1550). Wśród literatury biblijnej nie mogło zabraknąć postylli i prologu jednego z najśłynniejszych egzegetów tj. Mikołaja z Liry (1270-1349). Dzieła te reprezentowane były przez nieliczne w zbiorze inkunabuły. Dalej w zbiorze krasieńskim znajdował się prolog Cezarego z Heisterbach (1180-1240), cystersa, teologa, autora dzieł teologicznych i medytacji. Być może był to inkunabuł – druk koloński z ok. 1473 r.

Obfita literatura egzegetyczna reprezentowana była przez liczne komentarze, z których część należała do „żelaznego” repertuaru w bibliotekach nowożytnych. Należy przy tym zaznaczyć, że trudno niekiedy przeprowadzić podział między literaturą skrypturystyczną i kaznodziejską. Ze względu na związek z głównym darczyńcą księgozbioru w Krasnem wypada wspomnieć na początku dzieło hiszpańskiego jezuita, egzegety i spowiednika św. Teresy z Avila, Franciszka Ribery (zm. 1591). Mistrz Jana Krasieńskiego z czasów studiów w Kolegium Rzymskim był m.in. autorem do dziś zachowanych w zbiorze komentarzy do Apokalipsy wydanych w Lyonie w 1592 r. Natomiast ślady pobytu w Polsce odnaleźć można w biografii kolejnego hiszpańskiego autora komentarzy do Ewangelii (Kolonja 1602-1604) jezuita, egzegety Alfonsa Salmerona (1515-1585). Hiszpańską szkołę reprezentują także pisma teologa, rektora kolegium w Kordobie Diego Ruiza de Montoya Didacusa (1562-1632). Jego komentarze do Pisma Świętego w ukazały się w Kolonii w 1527 r. W dalszej kolejności w zbiorze znajdowały się komentarze do psalmów oparte na dziełach Bazylego Wielkiego, Jana Chryzostoma i Grzegorza z Nazjanu. Ich autorem był Euthymios Zigabenos, bizantyjski egzegeta żyjący w XII w. W Krasnem obecne były też, niemal obowiązkowe w bibliotekach kościelnych, komentarze do listów św. Pawła (Kolonja 1545) autorstwa, cystersa, teologa i mistyka, Dionizego Kartuz (ca 1420-1471)³². Z kolei do że-

³² Komentarze te należą do podstawowych dzieł teologiczno-filozoficznych.

lanych pozycji w bibliotekach kanoników regularnych należały komentarze jezuitę Sebastiana Barradusa (1542-1615) reprezentowane w tym przypadku przez druk moguncki z 1618 r.³³ Kolejnym jezuitą którego komentarze trafiły do w krasneńskiego zbioru był prowincjał niemiecki Piotr Canisius (1521-1597). W bibliotece znajdowały się również egzegetyczne prace niewiadomego autora, lecz już podczas spisu z 1746 r. „sine principio et fine” i jeszcze inne anonimowe komentarze do Pisma Świętego. Zbiór uzupełniała także *Glossa Anonymi in Scripturam Sacram*, którą to pozycję trudno jednak bliżej ustalić.

Polska literatura egzegetyczna jest bardzo skromna. Mamy tu jedynie komentarze do ewangelii Mateusza, Marka i Łukasza autorstwa Stanisława Sokołowskiego (1537-1593), polemisty, profesora uniwersytetu krakowskiego, kaznodziei Stefana Batorego. To rzadkie w księgozbiórze polskie wydanie pochodzi z 1598 r. z krakowskiej oficyny Łazarzowej. Kontakty z Polską miał kolejny pisarz polemiczny Antoni Possewin (1533-1611), jezuita urodzony w Mantui. W latach 1580-1585 przebywał w Polsce. Aktywnie uczesniczył w życiu politycznym czego wyrazem było pośredniczenie w zawarciu pokoju z Iwanem Groźnym³⁴. W bibliotece krasieńskiej jego dorobek reprezentuje egzemplarz z kolejnej polskiej edycji. Tym razem jest to *Notae Evangeliae Divini Verbi*, które ukazało się w Poznaniu w 1586 r. w drukarni Jana Wolraba. Do najwcześniejszych druków (Kolonia 1558), które przetrwały do dziś należą postylle wybitnego egzegety niemieckiego, franciszkanina Jan Wilda (Ferusa) (1495-1554). Jego dzieła są reprezentowane przez rzadkie w bibliotece inkunabuły.

Literaturę pomocniczą w dyskusjach i w dydaktyce stanowiły florilegia będące zbiorami sentencji pism Ojców Kościoła, komentarzy do Biblii. Do najsłynniejszych tego typu dzieł należała *Polianthea* średniowiecznego pisarza prawnika i humanisty Dominika Nanusa (Saone 1503). Ostatnią pozycją w tym zbiorze jest *Spicilegium Evangelicum* (Neapol 1647) Frascandoliego.

³³ H. D. Wojtyska, *Czytelnictwo i biblioteki u kanoników regularnych laterańskich kongregacji Bożego Ciała (XV-XVIII w.)*, w: *Kanonicy regularni laterańscy w Polsce. Studia z dziejów kongregacji krakowskiej XV-XIX w.*, praca zbior. pod red. Z. Jakubowskiego, Kraków 1975, s. 66.

³⁴ Zob. *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 3, Warszawa 1982, s. 423-426.

Teologia

Teologia wczesnochrześcijańska była dobrze reprezentowana. Z pisarzy polemiczno-egzegetycznych obecne były w bibliotece w Krasnem dzieła żyjącego na przełomie II i III w. retora, apologety Tertuliana z Kartaginy w wydaniu bazylejskiej oficyny Frobenia z 1550 r. Księga ta pochodzi z księgozbioru Jana Krasieńskiego. Wśród autorów dzieł znajdujących się w bibliotece odnajdujemy także: św. Ireneusza (zm. ok. 202) - autora *Opus eruditissimum*, następnie egzegetę, przedstawiciela filozofii chrześcijańskiej Klemensa Aleksandryjskiego (ok. 150-215), biskupa Kartaginy św. Cypriana (zm. 258), św. Atanazego Wielkiego (zm. 373) - autora dzieł skierowanych przeciwko arianom (w wydaniu bazylejskim z 1556 r.). Spośród pism wielkich wschodnich teologów nie mogło zabraknąć *Orthodoxae fidei explicatio*, najbardziej rozpowszechnionego wykładu „wiary prawdziwej” pisanego w VIII w. Jana z Damaszku.

Do kanonu podstawowego w kanonickich księgozbiorach należały *Wyznania* św. Augustyna. Do biblioteki w Krasnem trafiły najprawdopodobniej już za sprawą kanoników regularnych, gdyż druk pochodzi z nieco późniejszego okresu tj. 1701 r.

Trudno natomiast ustalić dzieło opisane jako *Apophthegmata Aegyptionum*. Być może chodzi tu o dzieło Makarego Aegyptiusa (300-390) *Opuscula Nonnulla Apophthegmata* np. wydanie lipskie z 1699 r.

Obecność twórczości pisarzy hiszpańskich w zbiorze wiąże się z pewnością ze studiami Jana Krasieńskiego u Franciszka Ribery. Do tego grona popularnych autorów należał z pewnością kaznodzieja, autor biografii generałów zakonu jezuitów Piotr Ribadenaira. Jego książka *Princeps christianus* pochodziła z 1604 r. z mogunckiego wydania. Kolejne dzieło *De divis, apostolicis atque ecclesiasticis traditionibus* wyszło spod pióra biskupa i teologa Martina Pereza de Ayala (1503/4-1566). Być może było to jedno z wydań kolońskich np. z 1549 r. Kolejnym reprezentantem teologii hiszpańskiej był rektor kolegium w Kordobie Diego Ruiz de Montoya Didacus (1562-1632). Biblioteka dysponowała jego komentarzami do dzieł świętego Tomasza.

Wśród pozostałych książek w tej grupie znalazły się *De ecclesiasticis scripturis et dogmatibus* w 4 tomach Jana Driedo “de Tournhout” (1480?-1535) w wydaniu z 1543 r.; słownik teologiczny, być może z 1517 r.,

w opracowaniu Jana Altenstaiga (zm. po 1523); jak również wprowadzenie do teologii moralnej *Promptuarium morale super Evangelia* w 3 tomach (Kolonia 1627-1634) teologa Laurentego Beyerlinka (1576-1627).

Literatura polemiczna

Do tej grupy obowiązkowych pozycji zaliczyć należy także traktat dominikanina, inkwizytora Henryka Instytora (1430-1505) *Sancte Romane Ecclesiae fidei defensionis clipeus adversus Waldensium seu Picardum heresim*. Być może było to ołomunieckie wydanie Konrada Baumgartena 1502 r. Często spotykanym wówczas w bibliotekach kościelnych dziełem był również traktat *Loci communes* w wydaniu kolońskim z 1562 r. autorstwa Konrada Klinga (ok. 1483-1556) franciszkanina, teologa polemisty, duchowego przywódcy niemieckiego Kościoła w walce z reformacją. Do najwybitniejszych postaci Kościoła katolickiego w XVI w. należał także biskup warmiński, kardynał Stanisław Hozjusza (1504-1579). W spisach XVIII - wiecznych zabrakło jego podstawowego dzieła tj. *Confessio fidei catholice* ale znalazły się dwa inne opublikowane w tym samym 1558 roku w Kolonii - *Catholique doctrinae propugnatio* i *De expresso Dei Verbi*. Ówczesne dysputy religijne znalazły odzwierciedlenie w dziełach Alonza Ruiza de Virues'a, biskupa zmarłego w 1545 r. Jego *Philippicae disputationes viginti* wydane w Kolonii skierowane były przeciwko luterzańskim dogmatom Filipa Melanchtona. Przeciwno herezjom zapewne wypowiedział się autor w traktacie określonym w katalogu jako *Haeresologia*. W tym przypadku być może chodziło o „liber” *De Haeresibus* Marka Aureliusza, bądź też Sebastiana Medici (zm. 1595) *Summa omnium haeresum et cathalogus schismaticorum, haeticorum et idolatorum* (Florencja 1581). Trudno ustalić także księgę w inwentarzu opisaną jako „Hierarchia Ecclesiastica apertio”. Być może było to któreś z wydań *Hierarchia Coelestis Ecclesiastica* św. Dionizego Aeropagity, którego inne dzieło w edycji kolońskiej z 1556 przetrwało do dziś. Na koniec wspomnieć należy Teodora Zwingera (1533-1588) *Theatrum Vitae Humanae* (Basileae 1587).

Jest możliwe, że w księgozbiornie znajdowało się także *Institutio Christianae* Jan Kalwina i to właśnie dzieło kryje się pod poz. 126 w spisie z 1756 r. Dzieło to było oczywiście wielokrotnie wznawiane.

Duszpasterstwo

W pracy duszpasterskiej wspomagały kaznodziejów różnego rodzaju podręczniki m.in. kaznodziei, jezuita Tobiasza Lochnera *Manuale contionato[ris]* w 2 tomach, podobnie jak *Apparatus concionatorum seu loci communes ad conciones serviens* (Kolonia 1619) Franciszka Labaty (1549-1631), jezuita, autora słownika z zakresu teologii moralnej, a także *Manuale concionatorum* (Kolonia 1654) Diego Alvareza Didacusa (1550-1635) dominikanina, hiszpańskiego teologa. Zasady wiary natomiast wyłożone były w katechizmie katolickim. W zbiorze z Krasnego był to egzemplarz w wydaniu kolońskim z 1533 r. w opracowaniu biskupa Fryderyka Nausea (1496-1552) zwanego Blancicampianus, biskupa Wiednia. W sprawowaniu liturgii niezbędne były inne księgi. W spisie biblioteki wymieniony jest jedynie psalterz rzymski. Być może więcej ksiąg liturgicznych znajdowało się w innym pomieszczeniu np. w zakrystii.

Dział kaznodziejski w bibliotece w Krasnem był dobrze zaopatrzony, podobnie zresztą jak w wielu innych bibliotekach parafialnych. Publikacje te wykorzystywane były w codziennej pracy duszpasterskiej i dlatego obfita literatura była niezbędna. Znajdowały się tu zarówno zbiory kazań, jak i pisma teoretyczne dotyczące kaznodziejstwa. Spośród najbardziej uznanych autorów do Krasnego trafiły homilie św. Bazylego zw. Wielkim (329-379) reprezentowane przez edycję bazylejską z 1556 r. Do popularnych zaliczały się także kazania tak znanych autorów jak profesor teologii pastoralnej Wilhelm Lindanus (zm. 1588). Jego *Panoplia Evangelica*, w tym przypadku w wydaniu kolońsko-augsburskim 1559 r., obecne były w wielu bibliotekach. Równie często spotykane były kazania adwentowe dominikańskiego teologa Wilhelma Pepina (zm. 1533). Tu w 4-tomowym wydaniu kolońskim z 1610 r. Do równie cenionych należały homilie działającego w Kolonii franciszkanina, polemisty Henryka Helma (zm. 1570), jak również hiszpańskiego jezuita, teologa moralnego Jana Osoriusa (zm. 1514). Dalej wśród autorów kazań znaleźć można także Jana Herolta (zm. 1468). Jego *Sermones discipuli de tempore et de sanctis* miały wiele wydań. Podobnie jak *sermones* retora z Arles znanego pod imieniem Juliana Pomeriusa (zm. 1504)³⁵. Do często spotykanych należały też homilie wielkopostne Hieronima Baptysty z Nuzy (wydanie mogunckie z 1649 r.), jak

³⁵ S. Wielgus, *Obca literatura biblijna w średniowiecznej Polsce*, Lublin 1990, s. 227.

również zbiór kazań Grzegorza Pontany w wydaniu kolońskim z 1608 r. Niemal w każdej bibliotece kościelnej w XVI w. znajdowały się także kazania nieznanego autora nazywane od początkowego słowa w incipicie *Sermones Parati*³⁶. Inwentarz z 1756 r. wymienia jeszcze kilka dzieł kaznodziejskich, m.in. wysoko cenionego kaznodziei Macieja Fabera z Ingolstadt, którego teksty były wielokrotnie przedrukowywane oraz równie popularne *Conciones* biskupa z Wiednia, teologa i prawnika Jana Fabiego (1478-1541). Jeden z tomów kazań figurujący w spisie z 1756 r. już wówczas był uszkodzony, bo „*sine titulo*”.

Historia

Grupa ksiąg historycznych nie była liczna, ale znalazły się w niej dzieła podstawowe. Z pewnością do takich zaliczała się *Historia Kościoła* biskupa Cezarei Euzebiusza. Dzieło to w 10 księgach uzupełnione następnie przez Rufina uznawane jest za pierwsze opracowanie historii Kościoła. Zawiera wypisy z akt i dzieł nieznanymi autorów. Także często spotykana była *Ecclesiasticae historiae* w ośmiu księgach greckiego uczonego Calistusa Nicefora (Bazylea 1551) oraz *Catalogus Annorum et Principum* kronikarza Walerego Anzelma Ryda (może Berno 1540). Jednak najczęściej korzystano w bibliotekach kościelnych z chronologicznego opracowania *Annales Ecclesiastici* w 7 tomach przygotowanego przez kardynała Cezarego Boromiusza (1538-1607). Dzieło powstałe w odpowiedzi na protestancką historię Kościoła publikowane było w latach 1588-1608.

Hagiograficzną twórczość reprezentuje *Hieroglyphica, sive de sanctis Aegyptiorum literis commentarii* (Basilae 1556) Jana Pieri (1477-1560), włoskiego humanisty. Było ono kometarzem do dzieła protestanckiego teologa, profesora retoryki Augustyna Curio Coeliusa (1503-1569).

Prawo

Dzieł z zakresu prawa nie mogło zabraknąć w bibliotekach parafialnych. Pełniły one funkcję pomocniczą w prowadzeniu działalności duszpasterskiej. Korzystano z podstawowej pozycji średniowiecznej tj. *Rationale divinatorum officiorum*, będącego kompendium wiedzy z zakresu liturgiki. Jego autorem był Wilhelm Durand (ok. 1230-1296) biskup Mende,

³⁶ *Tamże*, s. 195-196.

kanonista i liturgista. W zbiorze obecne było także drugie jego popularne dzieło tj. *Speculum judicale* będące największym średniowiecznym zbiorem norm postępowania, całością prawa kanonicznego. Trudno zidentyfikować natomiast księgę określoną w inwentarzu jako *Laimani Liber Casticus*. Prawdopodobnie w tym wypadku chodzi o jedną z prac jezuitę, znawcy prawa kanonicznego Pawła Laymanna (1574-1635). Było to być może *Jus canonicum* opublikowane w Dilingen w 1643 r.

Prawodawstwo polskie reprezentował z kolei zbiór praw i statutów przygotowany przez pisarza politycznego, a także poetę Jakuba Przyłuskiego (ok. 1512-1554). Był to pierwsze tego typu syntetyczne opracowanie polskiego prawa. Opublikowano je w Krakowie w 1550 r. Są tu także konstytucje synodalne z lat 1607-1627 (Kraków 1628-1632).

Literatra klasyczna

Na ogół biblioteki nowożytne dobrze były zaopatrzone w prace autorów starożytnych. Do kanonu należały *Metamorfozy* Owidiusza. Dzieło to miało wiele wydań, trudno więc ustalić o które chodziło. Z pewnością natomiast zwrócić warto uwagę na *Eneidę* Wergiliusza, gdyż egzemplarz w bibliotece w Krasnem pochodzi z weneckiej oficyny Aldusa Manutiusa Młodszego (1547-1597). Poemat ten oprawiony jest wraz z *Elegantiarum* (1550). Z kolei twórczość epistolograficzną okresu starożytności, również w wydaniu włoskim (Wenecja 1560) reprezentują listy Cyce-rona *ad familiares*.

Do często spotykanych w księgozbiórach XVI wieku należało dzieło Valeriusa Maximusa z I w. ne *Factorum et dicorum memorabilium* będące zbiorem 11 ksiąg anegdot opowiadających o różnych wydarzeniach. To ono kryje się być może pod wpisem w obydwu inwentarzach *Valerius Maximus*. Niezwykle cenionym i popularnym autorem był Józef Flawiusz. Najprawdopodobniej w Krasnesm znajdowało się jego licznie występujące w renesansowych bibliotekach *Antiquitates iudaice*.

Inne

Pozostałe dziedziny wiedzy są słabo eprezentowane. Z prac retorycznych zachowały się *Epistolarum Leonis X* kardynała i humanisty Piotra Bembo (1470-1539) opublikowane w Bazylei w 1547. Słownik za-

chował się jeden. Jest to łacińsko-hebrajski *dykjonarz* wydany w Bazylei w 1575 r., a przygotowany przez znakomitego leksykografa Ambrozego Calepinusa (1435-1510). Pojedynczo występowały prace z zakresu nauk przyrodniczych. Pod tytułem *Liber de occultis naturae miraculis* kryje się być może dziełko Lwinusa Lemniusa (1505-1568) *Occulta naturae miracula* (np. Lipsk 1605), a pod wpisem *Liber medicus* traktat Celsjusza *De re medica libri octo* lub też Galenus *Ars medica*. Nie ma możliwości zidentyfikowania książki określonej jako *Liber Germanicus*

Rękopisy

Osobną grupę stanowią rękopisy związane z kanonikami regularnymi. Znalazły się tu przede wszystkim traktaty naukowe tj. dwa teologiczne w tym kanonika Andrzeja Trzebińskiego, jeden z teologii moralnej, ponadto traktaty z zakresu dialektyki, logiki, filozofii, matematyki - kanonika Józefa Kazimierza Trzebońskiego, jak również zbiór kazań kanonika Michała Krasieńskiego.

Zawartość biblioteki w 1726 r. prezentowała się raczej skromnie. Dobrze wypada na tle innych literatura polemiczna i biblijna natomiast zupełnie brak jest dzieł filozoficznych, które na ogół choćby w nielicznych egzemplarzach można było spotkać w bibliotekach parafialnych. W ciągu 30 lat, które dzielą obydwie spisy sporo zmieniło się w strukturze księgozbioru. Zbiory uległy podwojeniu. Niewielkiemu zróżnicowaniu uległa zawartość treściowa księgozbioru.

Z pewnością zbiór z Krasnego stanowi bardzo ciekawy materiał do badań. Jest interesujący choćby ze względu na zachowane znaki własnościowe. Szczególną uwagę badaczy zwrócić powinny superekzlibrisy Krasieńskich np. Jana Andrzeja i być może któregoś jeszcze przedstawiciela rodu. Również w zakresie opraw znaleźć można w zbiorze ciekawe przykłady np. introligatorstwa krakowskiego. Na pewno zróżnicowany jest zbiór pod względem pochodzenia druków. Sygnalizują to już informacje pochodzące z katalogu kartkowego. Jak z nich wynika w bibliotece w Krasnem znalazły się w produkty najświetniejszych oficyn XVI-wiecznych, głównie bazylejskich, antwerpskich i in. Być może drogą badań proveniencyjnych uda się ustalić przynajmniej część księgozbioru założycielskiego. Niewątpliwie osobnego opracowania winien doczekać się Jan Kra-

siński. Jego księgozbiór powinien poddany zostać szczegółowej analizie uwzględniającej kontekst jego pracy badawczej. Z pewnością badaniom powinny podlegać donacje biblioteczne rodu Krasieńskich. Analiza kolejnych spisów powstałych z okazji wizytacji³⁷, dokumentów z Archiwum Kościoła Parafialnego w Krasnem i zachowane w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku zbiory pozwolą w przyszłości na pełniejsze przedstawienie dziejów i charakterystykę biblioteki z Krasnego.

ANEKS

Skróty bibliograficzne

Adams – Adams H. M, *Catalogue of books printed on the continent 1501-1600 in Cambridge*, t.1-2, Cambridge 1967

BMC – *British Museum General Catalog of Printed Books : to 1955*, t. 1-27, New York 1967

BPNM - Bibliothèque du Prytanée National Militaire, <http://bibliotheque-du-prytanee.fr/catalogue/index.php>

E – Estreicher K., *Bibliografia polska*, t.12-34, z.1 Kraków 1891-1951)

HAB - Online-Katalog der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel.

Tryb dostępu: <http://sunny.biblio.etc.tu-bs.de:8080/LNG=DU/DB=2>

³⁷ Wg informacji W. Łydyńskiego w zbiorach prywatnych znajduje się rps ks. Jana Kochanowskiego: *Spis Dzieł, Rękopismów, Ksiąg i Akt złożonych w Bibliotece Kościoła w Krasnem i znajdujących się u proboszcza a należących do Kościoła. Dopelniony w styczniu 1877 roku,*

**Fragmenty księgozbioru w Krasnem zachowane
w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego
w Płocku³⁸**

1. ATANAZY św.

Opera ... in quator tomos distributa

Basileae: (ex off. Frobeniana per Hieronymum Frobenium et Nicolaum
Episcopum), 1556 2°

Adams A-2083 HAB

Prow.: 1. Gnesnen[*sis*] Praeposit[*us*] Stobnicen[*sis*] S[*acrae*] R[*egiae*]
M[*aiestatis*] Secreterius Joan[*nis*] Krassinski de Krasne Cantor
Crac[*oviensis*] Canonicus [supereklibris]

2. Liber Ecclesiae Crasnensis

Opr. sk. brązowa, tłoczenia ślepe [zniszczona]

2. HELM HEINRICH

Homiliae de Sanctis

Coloniae: excudebat Iaspar Gennepaens, 1552 2°

Adams H-187 HAB

Prow.: 1. Ex libris CRL

2. Wolski

Opr. sk. brązowa, tłoczenia ślepe

3. HERRAGIUS JOHANNES

Sacrorum vtriusque Testamenti librorum ... Index, ques concordias ma-
iores vocant ...

Basileae: per Iohannem Heruagium, 1561 2°

Adams H-447

Prow.: 1. Gnesnen[*sis*] Praeposit[*us*] Stobnicen[*sis*] S[*acrae*] R[*egiae*]
M[*aiestatis*] Secreterius Joan[*nis*] Krassinski de Krasne Cantor
Crac[*oviensis*]. Canonicus. [supereklibris]

2. Liber Ecclesiae Crasinensis

³⁸ Informacje podane w tym zestawieniu nie są pełne ze względu na konieczność prze-
rwania prac. Autorka ma nadzieję, że będą one stanowić przyczynek do dalszych
badan nad księgozbiorem z Krasnego.

3. Ecclesia Praepositalis Krasnensis ad usum RR Canonicorum Regularium Lateranen[sium] Concionatoris

Opr. sk. brązowa, tłoczenia ślepe

4. PONTANUS GEORG BARTHOLD

Bibliotheca Concionum e celebroribus tam antiquis. T. 3

Coloniae: Aggripinea sumptibus Antoni Hierati sub Monocerote, 1608

BMC 20, 625,771

Prow: 1. sum Martini Przeborewski

2. No 13tio

3. Applicavit Bibliothecae Ecclesiae Crasnen[sis] Josephus Bońkowski
praepositus ejusdem Ecclesia

Opr. sk. brązowa, tłoczenia ślepe, na okł. „1632” i „1631”

5. POSSEVIN ANTONIUS

Notae Divini verbi et Apostolicae Ecclesiae Fides

Posnanae: in maiore Polonia Typis Ioannis Wolrabii, 1586

E XXV,108 HAB

Prow.: 1. Ecclesia Krasnen[sis]

Opr. perg.

6. Rituale sacramentorum ac aliarum ecclesiae Caeremoniarum ex Decreto Synodii Provinc. Petricobien ad Uniformem Ecclesiarum Regni Ploniae usum reditem

Cracoviae: in officina viduae et haeredum Andrae Petrcovii, 1647, 4°

E 26,311

Prow.: 1. Ecclesiae Krasnensis Canonicorum

2. Zakrystian Jan Bąkowski 1791

Opr. sk. brązowa, tłoczenia ślepe

7. SALMERON ALFONS

Commentari in Evangelicam Historia et in Acta Apostolorum, t. 12 Tomus Duodecimus, Qui De Ecclesiae Nascentis

Coloniae: Aggripinea apud Antoninum Hierat & Ioannem Gymnicum sub Monocerote, 1604 6°

BMC 22, 489,904 HAB

Prow.: 1. Bibliotheca Crasnensis Canonicorum Regularis Lateranensium
ad usum Concionatorum applicatur

no 39 no

Opr. sk. świńska jasna tłoczenia ślepe

8.SALMERON ALFONS

Commentari in Evangelicam Historiam et in Acta Apostolorum, t. 7
Coloniae Agrippinae: apud Antoninum Hierat et Ioannem Gymnicum sub
Monocerote, 1602 2°

BMC 22, 489,904 HAB

Prow.: 1. Bibliotheca Krasnensis ad usum Concionatorum applicatus

2. no 41

3. MZD

Opr. sk. świńska jasna tłoczenia ślepe

9.SPANGENBERG JOHANN

Tabulae comprehendiosae in Euangelia et Epistolas

Lovanii: excudebat Bartholomeus Crcuius, 1563 2°

Adams S-1542 BMC 23, 1104,41

Prow.: 1. Liber Ecclesiae Crasinen[*sis*]

Opr. sk. brązowa , tłoczenia ślepe

10.TERTULIANUS QUINTUS SEPTIMUS FLORENS

Scripta

Basileae: apud Hier. Froben et Nin. Episcopum, 1550 2°

Adams T-410 HAB

Prow.: 1. Gnesnen[*sis*] Praeposit[*us*] Stobnicen[*sis*] S[*acrae*] R[*egiae*]
M[*aiestatis*] Secreterius Joan[*nis*] Krassinski de Krasne Cantor
Crac[*oviensis*] Canonicus [superekslibris]

Opr. tekst., sk. brązowa, tłoczenia ślepe, na grzbiecie „Tertulianus 1554”

11.ZWINGER THEODOR

Theatrum Vitae Humanae

Adams Z-213 BPNM

Basileae: per Ioan. Oporinum, Ambrosium et Aurelium Frobenios fratres,
1565 2°

Prow.: 1. Bibliotheca Ecclesiae Crasnensis

2. 23

3. no 49no

4. Landkamerer 1736

Opr. sk. biała, tłoczenia ślepe

***Connotatio Xiąg Roznych do Krasieńskiego Probostwa
Dnia Piętnastego Lutego Roku 1726³⁹***

1. Actuarium Lochnera Xięgi duże in folio Nr 2
2. Concordancje in folio wielkie 1
3. Biblia in folio [nieczyt.] 1
4. Annales Ecclesiastici in folio 6
5. Ecclesiastici Historia Nicephori Calisti in folio Xięga 1
6. Notae in Evangelia in folio Xięga (Stanislaw Socolov.) 1
7. Commentarii in Omnes Psalmo in folio Xięga
8. Catholicae Doctrinae propugnatio in folio Xięga 1
9. Explicatio D. Joannis Damasceni in folio Xięga 1
10. Opera S. Dionisii Aeropagita in folio Xięga 1
11. Opera Ruberti Abbatis in folio Xięga 1
12. Prologus Caesarii Cisterciensis Monachi in folio Xięga 1
13. Homiliae S. Basilij in Officium in folio Xięga 1
14. Joannis Driedonis in folio Xięga 1
15. Tomus 1 Operum Joannis Driedonis in folio Xięga 1
16. Notae Divini Verbi Antoni Posevini in folio Xięga 1
17. Item Tomus Joannis Driedonis in folio Xięga t. 3
18. Clementis Alexandrini auctoritatis in folio Xięga 1
19. De Divinis Apostolicis
20. Flavii Josephi in folio
21. Divi Irenai Opus in folio
22. D. Caec[ilii]. Cypriani Eppiscopi Opus in folio 1

³⁹ Archiwum WSD w Płocku, Krasne, Akta wizytacyjne do 1726 r., k. 137r-137v

23. *Valerius Maximus in folio 1*
24. *Clipeum S. Romanae Ecclesiae in folio*
25. *Baronius Annales Ecclesiastici in folio*
26. *Kazania Polskie in folio*
27. *Aloysi Novarii Umbra Virginum in folio*
28. *Hieroglyphica Joannis Pieri in folio*
29. *Authores Historiae Ecclesiastici*
30. *Opus Athanasii Magni in folio*
31. *Ecclesiastice Historiae Eusebii Pamphili*
32. *Cathalogus annus*
33. *Confessio Augustiana*
34. *Haeresologia in folio*
35. *Panoplia Evangelica in folio*
36. *Commentaria D. Dionisii in Epistolae Pauli in folio*
37. *Homiliae de SS. Henrici Helmesij in folio*
38. *Vocabularius Theological in folio*
39. *Historiae universa*
40. *Catechismus Catholicus Friederici Nausea in folio*
41. *Authores Historiae Ecclesiasticae*
42. *Rationale Divinorum Officium in folio*
43. *Tabulae in Evangeliae et Epistolae*
44. *Hierarchiae Ecclesiasticae apertio in folio*
45. *Scripta Septimi Florentis in folio*
46. *Testament P. Jezusa Xstusa na Polski*
47. *Commentario Thomas Benedicti Peresii*
48. *Conciones pro Festa in 4to*
49. *Commentariolus in Apocalipsam*
50. *Xiązka in 4to sine titulo w białej oprawie*
51. *Speculum Guilhelmi Durandi in 4to*
52. *Disputationes Alphonsi Virvesii in 4to*
53. *Stanislai Hossi Epp[iscop]i Varmiensis Sermo[nes] in 4to*
54. *Firmamentum Symbolicum in 4to*
55. *Ludovici Granati w zielonej oprawie in 4to*
56. *Xięgi in Octavo*
57. *Sermones Funebres S. Joannis Xięga 1*

58. Książka nieoprawna sine titulo Xięga
 59. Epistolae Petri
 60. Conciones de Virii Calastibus
 61. Theatrum Philosophicum
 62. Frederici Gran[...]
 63. Thomus P. Roberti Bellarmin
 64. Elementa Logica Petri Molinei
 65. Książek Małych Starych 4
- [poniższe pozycje dopisano później]
66. Opera Clemencio
 67. Spicilegium Evangelicum 1
 68. Tertuliana in folio 1

Inventarum librorum existentium ad culeriam krasnensem 1756⁴⁰

1. Biblia vulgatae editionis
2. Concordantiae Bibliorum
3. Tobiae Lochner Manuale Contionato[ris] Tomus 1mus
4. Tobiae Lochner Manuale Contionato[ris] Tomus 2dus
5. Concordantiae Bibliorum
6. Polianthea
7. Mathiae Faber Conciones
8. Homiliae Henrici Helmesij
9. Glossa Anonymi in Scripturam Sacram
10. Hystoria Ecclesiasticae Eusebij Edrufini
11. Commentarij in Psalmos Euthinij Zigabuni
12. Conciones Fabri sine Titulo
13. Kazania Polskie JMci X. Michała Krasieńskiego Kan. Reg. Tom 2.
14. Annales Ecclesiastici Baroni Tomus 1mus
15. Item Tomus 2dus
16. Item Tomus 3tus
17. Item Tomus 4tus

⁴⁰ Archiwum WSD w Płocku, Akta Kościoła Prepozytalnego Krasieńskiego. Akta wizyty i inne dowody funduszków kościelnych do r. 1841. T.2, *Inventarium Librorum existentium od culeriam Krasnem 1756*, k. 43-44

18. *Item Tomus 5tus*
19. *Item Tomus 6tus*
20. *Item Tomus 7tus*
21. *Catalogus Annorum et Principum*
22. *Hystoria Sacra et Profana*
23. *Valerius Maximus*
24. *Irenaei Episcopi*
25. *Homiliae in Quadragesimam Lancisa [Lanusa]*
26. *Cathechismus Cath: Friderici Eppi Viednens*
27. *Martini Peresij de Divinis Traditionibus*
28. *Flavi Josephi*
29. *Vocabularius Theologiae*
30. *Bibliotheca Concionum Georgij Bartoldi*
31. *B. Joannis Damasceni Orthodoxiae fidei explicatio*
32. *Tabulae Compendione in Evangelia et Ep[isto]las*
33. *Hierarchiae Ecclesiasticae apertio*
34. *Aloisij Novarini umbra virginum*
35. *Hieroglifica Augustini Colij*
36. *Spicilegium Evangelicum R.P. Juniperi Parascondoli*
37. *Loci Communes Theologici*
38. *Panoplia Evangelica*
39. *Ambrosius Calepinus*
40. *Tertulianus*
41. *Item Hystoriae Ecclesiasticae Eusebij Edrufini*
42. *Joannis Driedonis de Ecclesiasticis Scripturis*
43. *Basilij Magni opera omnia*
44. *Canisij Commentarij*
45. *Salmeronis Tomus Tertius et Quartus*
46. *Item Tomus Quintus et Sextus*
47. *Item 8vus et 9nus*
48. *Item 11mus et 12mus*
49. *Item*
50. *Item*
51. *Homiliae Sanctorum*
52. *Athanasij Magni*

53. *Clementis Alexandrini*
54. *Propugnatio Catholicae Doctrinae*
55. *Joannis Driedonis Tomus 1mus*
56. *Item Tomus Secundus*
57. *Item Tomus Tertius*
58. *Cecilij Cypriani*
59. *Rationale Divinorum Obsequiorum*
60. *Postillae Joannis Feri*
61. *Commentarij in 1mam Partem de Trinitate D. Thomae R.P. Didaci Rup.*
62. *Joannis Driedonis Tomus 2dus Caplitte et Redemptione [...]*
63. *S. Joannis Dionisij Areopagitae*
64. *Epistolae S. Hieronimi de Trinitate*
65. *Prologus Nicolai de Lira*
66. *Guilhelmi Pepinni Conciones*
67. *Bibliae Interpretatio Sine principio et fine*
68. *Apparatus Concionatorum authoris de Labatha*
69. *Commentarius in Apocalipsym R.P.Riberi*
70. *Liber medicus*
71. *Alveares Manuale Concionatorum*
72. *Ruperti Abbatis Commentarium in S. Scripturam*
73. *Confessio Augustiniana*
74. *Item Dionisij Carthusianij in Eplis B. Pauli*
75. *Volumen 19 Theatri Vitae Humanae*
76. *Item*
77. *Sebastiani Barradij*
78. *Haeresologia*
79. *Nicephorii Calisti*
80. *Notae Evan. R. Sokołovij*
81. *Laimani Liber Casisticus*
82. *Antonij Possevini Notae Evang.*
83. *Theatri Vitae Humanae volumen 20mum*
84. *Ecclesiasticae Hystoriae Eusebij Edruffini*
85. *S. Romanae Ecclea fidei defensio*
86. *Item Rationale Divinorum Obsequiorum*

87. *Thesaurus Moralis Concionum Tomus 2dus*
88. *Prologus Caesarij Cisterciensis Monachi*
89. *Promptuarium morale Laurentij Burlineg*
90. *Sermones de Tempore in D[omi]nicas et Festa*
91. *Thomae a Kempis Andr[ae]i Trzebiński*
92. *Alphonsi Virvesij Philippicae Disputationes*
93. *Constitutiones Synodales*
94. *Troporum in scripturis usus*
95. *Conciones Osorij*
96. *Apophtegmata Conradi Licostrenis*
97. *Sermones veri sine titulo*
98. *Petri Bembii Epistolae*
99. *Apparatus Concionati[] Francisci de Labatha*
100. *Sermones discipuli de tempore*
101. *Theologia Spiritualis*
102. *Sermones Pomerij*
103. *Guilhelmi Durahi Opera*
104. *Liber de occultis naturae miraculis*
105. *Biblia Bibliorum*
106. *Epistolae Ciceronis*
107. *Elementa Logica*
108. *Compendium Logicae*
109. *Theologia Moralis scripta*
110. *Dialectica Scripta*
111. *Stanislai Hosij Epp[iscop]i Varmienum de expresso Dei verbo*
112. *Apophtegmata Aegipcyonum*
113. *Fragmenta universae Philosophiae*
114. *Descriptus Stemmatum*
115. *Tractatus Physicus de anima*
116. *Tomus Nonus de Incarnatione Sacramentis et scriptus*
117. *Institutionis Christianae Liber*
118. *De Landibus Ordinis Carmelitarum Ptolomaei*
119. *Princeps Christianus Petri Ribadenaira*
120. *Phrases Latinae Aldi Manucij*
121. *Psalterium Romanum dipositum per hebdomadam*

122. *Ovidius*
 123. *Liber Germanicus*
 124. *Theologia manu scripta*
 125. *Jus et statuta antiqua Regni Poloniae*
 126. *Dretelij Liber in folio*
 127. *Liber Canonicus*
 128. *Tractatus Theologiae And[rae]i Trzebinski manuscriptus*
 129. *Analecta Scientiae Astrologicae And[rae]i Trzebinski*

Konkordancja sygnatur spisów z 1726 i 1756 r.

1726	1756	1756	1726
1		1	3
2	2	2	2
3	1	3	
4	14-20	4	
5	79	5	
6	80	6	
7	11	7	
8	54	8	37
9	31	9	
10	63	10	29
11	72	11	7
12	88	12	
13	43	13	26
14	55	14	4,25
15	62	15	4,25
16	82	16	4,25
17	42	17	4,25
18	53	18	4,25
19	27	19	4,25
20	28	20	4,25
21	24	21	32
22	58	22	
23	23	23	23
24	85	24	21
25	14-20	25	
26	13	26	40

27	34	27	19
28	35	28	20
29	10	29	38
30	52	30	52
31	84	31	9
32	21	32	43
33	73	33	44
34	78	34	27
35	38	35	28
36	74	36	68
37	8	37	41
38	29	38	35
39		39	
40	26	40	45
41		41	
42	59,86	42	17
43	32	43	13
44	33	44	
45	40	45	
46	105	46	
47	61	47	
48		48	
49	69	49	
50		50	
51		51	
52	92	52	30
53	111	53	18
54		54	8
55		55	14
56		56	
57		57	
58	98	58	22
59		59	42
60	113	60	
61		61	47
62		62	15

63	107	63	10
		64	
		65	
		66	
		67	
		68	
		69	49
		70	
		71	
		72	11
		73	33
		74	36
		75	
		76	
		77	
		78	34
		79	5
		80	6
		81	
		82	16
		83	
		84	31
		85	24
		86	42
		87	
		88	12
		89	
		90	
		91	
		92	52
		93	
		94	
		95	
		96	
		97	
		98	58

		99	
		100	
		101	
		102	
		103	
		104	
		105	46
		106	
		107	62
		108	
		109	
		110	61
		111	53
		112	
		113	60
		114	
		115	
		116	
		117	
		118	
		119	
		120	
		121	
		122	
		123	
		124	
		125	
		126	
		127	
		128	
		129	

SUMMARY

Krasne parish library beginning dates back to XVI century. The Library's first holdings was the collection gathered by the members of the Krasieński family, mostly Jan and Stanisław. Part of the books contains super ex-libris of their former owners. Later, the parish collection grew mostly thanks to generosity of donors. Since eighties of XVII century the parish was the provostship of canons regular from Czerwińsk. The collection, which has survived until today in Library of Płock Seminary consists of canonical books as well as books on theology, polemic literature, law tracts and many others. The main source of information about the collection and library organization are the XVIII-XIX century visitation documents.